

**БАТЛАВ
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Б.ЭНХБАЯР

**ЖАГСААЛ, ЦУГЛААН ХИЙХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

Хууль зүйн үндэслэл:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж, Арван зургадугаар зүйлийн 16 дахь заалтад “Монгол Улсын иргэн итгэл үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй. Жагсаал, цуглаан хийх журмыг хуулиар тогтооно” гэж, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтад “Монгол Улсын иргэн шударга, хүнлэг ёсыг эрхэмлэн хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх үндсэн үүрэгтэй.” гэж, “Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж тус тус заасан.

Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.4.3 дахь заалтад заасны дагуу иргэдийн эрх, эрх чөлөөний аюулгүй байдал нь үндэсний аюулгүй байдлын бүрэлдэхүүн хэсэг байхаар, Эрүүгийн хуулийн 1.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт хүний үзэл бодол, итгэл үнэмшлийн төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхгүй байхаар тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний 5.5.7-д “Засаглалын үйл ажиллагаанд иргэд эрх тэгш оролцон үзэл бодлоо илэрхийлэх, эвлэлдэн нэгдэх боломж, чадавхыг сайжруулж, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх орчныг бүрдүүлнэ.” гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.4.11-д “Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан иргэний шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөө, эвлэлдэн нэгдэх болон мэдээлэл авах эрхээ хэрэгжүүлэх хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулна.” гэж заасан.

Практик шаардлага:

Монгол Улсын Их Хурлаас Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийг 1994 онд анх баталсан бөгөөд түүнээс хойш нийт таван удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна.

Тухайлбал, 2006 онд Сүхбаатарын талбайд хоноглох, гэр, майхан, унаа хөсөг оруулахгүй байх зохицуулалт нэмсэн, 2015 онд жагсаал, цуглаан зохион байгуулахад зөвшөөрөл олгодог байсныг мэдэгдэл хүргүүлэх, гэхдээ хариу заавал авах зохицуулалттай болгосон, 2015 онд Зөрчлийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан өөрчлөлт оруулсан, 2017 онд Гамшгаас хамгаалах тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын үед хориглох хүрээг өргөжүүлсэн агуулгаар өөрчилсөн, 2014 онд жагсаал, цуглааныг албадан тараах үйл ажиллагаанд зөвхөн дотоодын цэргийн нэмэлт хүч хэрэглэхээр заасныг үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудаас дэмжлэг авч болох тухай, 2024 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах мэдэгдлийг бичгээр хүргүүлэх зохицуулалтыг бичгээр болон цахимаар хүргүүлэх зэрэг өөрчлөлтийг тус тус оруулсан байдаг.

Дээрх нэмэлт, өөрчлөлтүүдээс харахад бүхэлдээ үзэл бодлоо илэрхийлэх, жагсах, цуглах эрхийг хязгаарлах чиглэлээр, албадан тараах үйл ажиллагаанд хүч нэмэгдүүлсэн агуулгаар шинэчлэгдэж ирсэн гэж үзэж болохоор байна.

Дэлхийн банкны засаглалын судалгааны иргэдийн дуу хоолой ба хариуцлага гэсэн үнэлгээнд Монгол Улсын индекс 57.124 байгаа бөгөөд 204 орноос 88-д эрэмбэлэгдсэн байна. Засаглалын индексийг Дэлхийн банк 1996 оноос тооцож эхэлсэн бөгөөд дурдсан хугацаанд иргэдийн дуу хоолой ба хариуцлагын индексийн дундаж 56.5 бөгөөд тус үзүүлэлтэд ямар нэг ахиц гараагүй байна.

Монгол Улсад жагсаал, цуглаан зохион байгуулагдаж ирсэн тоо баримтыг сүүлийн 8 жилийн байдлаар авч үзвэл 2014 онд 115, 2015 онд 140, 2016 онд 121, 2017 онд 128, 2018 онд 180, 2019 онд 206, 2020 онд 255, 2021 онд 214, 2022 онд 241 удаагийн жагсаал, цуглааныг иргэд, олон нийтийн зүгээс зохион байгуулж, мөн цагдаагийн байгууллага хуулиар хүлээсэн үүргийн дагуу уг үйл ажиллагааг болон оролцогчдын аюулгүй байдал, дэг журмыг хангуулан ажиллажээ.

2014-2022 онд иргэд нийт 38 удаа өлсгөлөн зарлаж Эрүүл мэндийн сайдын 2010 оны 233 дугаар тушаалаар баталсан “Өлсгөлөнгийн үед эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх заавар”-ын дагуу эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг үзүүлсэн тоон үзүүлэлттэй байна. Түүнчлэн, сум, дүүргийн Засаг даргаас сүүлийн 2 жилд 214 жагсаал, цуглаан зохион байгуулахыг хүссэн бичигт цар тахлын үеийн дүрэм, журмын зохицуулалттай холбоотойгоор татгалзсан хариуг өгсөн байдаг.

Жагсаал, цуглааны тоо өсөхийн хэрээр зохион байгуулагдах хэлбэр, хүрээ хязгаар нь ч харилцан адилгүй болж байгаа бөгөөд ийнхүү шинээр үүсэж байгаа нөхцөлд нийцсэн зохицуулалт дутагдаж байна. Иргэний тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөг баталгаажуулах ёстой хуулийн зарим зохицуулалтууд нь өөрөө хүний эрхийг хязгаарлах, зөрчих үндэслэл нь болж байна.

Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварын үнэлгээгээр тулгамдаж байгаа дараах асуудлуудад дэвшилтэт зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай гэж дүгнэсэн:

1.Иргэдийн үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх эрхийн хэрэгжилт нь тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй салшгүй холбоотой. Нийгмийн харилцааны өөрчлөлтөд үндэслэн гудамж, талбайд жагсаал цуглаан зохион байгуулахад зөвшөөрөл олгодог хуулийн зохицуулалтыг өөрчилж, бүртгэлийн зохицуулалттай болгох зорилгоор Улсын Их Хурлаас 2005 онд нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан боловч жагсаал, цуглаан зохион байгуулахдаа Засаг даргаас мэдэгдэл авдаг тогтолцоо нь “зөвшөөрлийн тогтолцоо”-той адил байдлаар хэрэглэгдэж, иргэдийн тайван жагсаал, цуглаан хийх эрхийг хязгаарлаж байна.

Түүнчлэн, Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал, Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактад “Тайван хуран цуглах эрхийг хүлээн зөвшөөрнө. Энэхүү эрхийг эдлэхэд ардчилсан нийгэмд үндэсний буюу нийгмийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журам, хүн амын эрүүл мэнд, ёс суртахууныг хамгаалах, эрх ашгийн үүднээс хуулийн дагуу тогтоосноос өөр хязгаарлалт хийж болохгүй.” гэж заасан.

Ийнхүү жагсаал, цуглаан хийх эрх нь зөвхөн нийтийн дэг журмыг хөндөхүйц бодитой үндэслэл байвал хязгаарлагдаж болох хэдий ч захиргааны байгууллагаас “зөвшөөрөхгүй байх үндэслэл”-ийг хэт өргөн утгаар тайлбарлаж, жагсаал цуглаан хийх эрхийг хязгаарлаж байна. Түүнчлэн, цар тахлын эсрэг холбогдох хуулиудаар нийслэлийн Засаг даргад тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөг хязгаарлах эрх олгоогүй байхад захирамж баталж, иргэдийн жагсаал, цуглаан хийх эрхийг хязгаарлаж, жагсаалыг бүртгэхгүй байх, түүнийг зөрчсөн этгээдэд Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу шийтгэл оногдуулсан зэрэг хүний эрхийг зөрчсөн цөөнгүй тохиолдол гарсныг судлаачид тэмдэглэж байна.

Иргэд цахим орчинд идэвхтэй болж, аливаа мэдээллийг түргэн шуурхай хүлээн авснаар нийгмийг бухимдуулсан үйл явдал, мэдээлэлд богино хугацаанд хариу үйлдэл, эсэргүүцэл үзүүлдэг болсон өнөө цагт жагсаал, цуглаан зохион байгуулахын тулд жагсаал зохион байгуулахаас 3 өдрийн өмнө Засаг даргад мэдэгдэл өгөх, түүний дагуу мэдэгдлийг бүртгэсэн эсэх хариуг Засаг дарга ажлын 3 өдрийн дотор өгөх, хэрэв бүртгэхээс татгалзсан бол шүүхэд хандаж болох боловч шүүх ажлын 6 өдрийн дотор Засаг даргын татгалзал үндэслэлтэй эсэхийг шийдвэрлэх ёстой. Үүнээс харахад жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлээ бүртгүүлж цуглаан хийхэд нийт ажлын 9 өдөр буюу хуанлийн 14 хоног зарцуулахаар байна. Энэ талаар гадаадын зарим орны сайн туршлага байна. Жишээ нь ХБНГУ-ын хувьд мэдэгдэл өгсний дараа зохион байгуулагч нь зөвшөөрөл авах шаардлагагүй тул эрх бүхий байгууллагаас ямар нэгэн хариу хүлээх ёсгүй байдаг байна.

Иймд жагсаал, цуглаан хийх үндсэн эрхээ эдлэхэд тухайн засаг захиргааны нэгжээс зөвшөөрөл авдаг тогтолцоог өөрчлөх шаардлагатай байна.

2.Цаг үеийн асуудлаас үүдэн иргэд зохион байгуулалтгүйгээр нэгдэн жагссан ба тухайн нөхцөл байдалд манай улсад хуулийн зохицуулалт байхгүй байна.

Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуульд жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах, бүртгүүлэх, жагсаал, цуглааны хэлбэрүүд болох сөрөг жагсаал, аяндаа үүссэн жагсаал, цуглааны талаарх хуулийн зохицуулалт байхгүйгээс жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагчид үүрэг ногдуулсан байдал нь иргэний үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг хязгаарлах, эрхийн хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлж байна.

Тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөний хамрах хүрээнд төлөвлөсөн болон зохион байгуулсан, төлөвлөөгүй буюу аяндаа үүссэн олон төрлийн үйл явдал ордог. Хэн нэг хүний хэлсэн үг, бусдын хийсэн цуглаан, эсхүл тодорхой үйл явдалд хариу болгон зохион байгуулсан цуглааныг аяндаа үүссэн цуглаанд тооцож хүлээн зөвшөөрөх нь олон улсын гэрээ конвенцид нийцнэ. Ийм цуглааны үед зохион байгуулагч байхгүй, эсхүл зохион байгуулагч байсан ч урьдчилсан мэдэгдэл өгөх хуулийн хугацааг баримтлах боломжгүй байдаг. Аяндаа үүссэн цуглаан нь тодорхой үйл явдлын өрнөлийн үед аяндаа бий болдог. Ийм цуглааныг хийх боломжтой байх нь чухал бөгөөд түүнийг хойшлуулснаар илэрхийлэх гэж буй үзэл бодлыг сулруулдаг. Иймд Монгол Улсад аяндаа үүссэн жагсаал, цуглааны зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай.

3.Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлд жагсаал, цуглаан хийх тухай мэдэгдэл хүлээн авах, хянаж хариу өгөх, жагсаал цуглааныг албадан тараах шийдвэрийг гаргах эрх бүхий этгээд нь аймаг, нийслэлийн Засаг дарга буюу улс төрийн албан тушаалтан байдаг. Ийнхүү манай улсад жагсаал, цуглаан зохион байгуулахад бодит байдал дээр зөвшөөрлийн тогтолцоо үйлчилж байгаа бөгөөд жагсаалын зорилго, агуулгад Засаг дарга субъектив байдлаар хандаж жагсаалыг үл зөвшөөрөх, цаашлаад албадан тараах шийдвэр гаргахад хүртэл нөлөөлөх тохиолдлууд гардаг талаар олон нийт шүүмжлэлтэй хандаж байна.

Жагсаал, цуглааны үеэр жагсагчидтай хамгийн ойр ажилладаг, тэдгээрийг зохион байгуулах, аюулгүй байдлыг хангах, хэв журмыг хангуулах, хуульд заасан бол тараах үүргийг цагдаагийн байгууллага хэрэгжүүлдэг. Иймээс гадаадын бусад орны жишиг АНУ, Франц, Япон гэх зэрэг улсын жагсаал цуглаан зохион байгуулах зохицуулалтын туршлагаас үзэхэд тухайн орон нутгийн төрийн тусгай алба буюу цагдаагийн байгууллагад хандах, мэдэгдэх тогтолцоотой байна. Харин төрийн тусгай алба болон Засаг даргын тамгын газар хоорондоо олон нийтийн газар болох үйл явдлын талаар мэдээллийг солилцож харилцан уялдуулдаг байх боломжтой юм.

4.Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулиар жагсаал, цуглааныг хориглох үйл ажиллагааг субъектээр, газар байршлаар, зорилго чиглэлээр, хугацаагаар зэргээр нь төрөл бүрийн хэлбэрээр хязгаарлаж зохицуулсан байна.

Хүний эрхийн олон улсын гэрээ, конвенцийн дагуу тайван жагсаал, цуглаан зохион байгуулахад дээр дурдсан хүрээ хязгаар тогтоож, түүнийг хууль тогтоомжоор

өргөжүүлэхгүй байхыг зөвлөдөг. Ийнхүү тогтоосон хориглолт, хязгаарлалт нь хүний тайван хуран цуглах үндсэн эрх чөлөөг хангаагүй гэж үздэг байна.

Манай улсын хувьд Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуульд байршлаар нь нисэх онгоцны буудал, төмөр замын бүх өртөө, буудал, нийслэлийн зорчигч тээврийн төв буудал, цэрэг, цагдаагийн болон төрийн хамгаалалтад байгаа газар, радио телевизийн нэвтрүүлэг явуулдаг байгууллага, аймаг, нийслэл дэх төв холбооны газар, олон улсын буюу үндэсний яармаг, үзэсгэлэн зохион байгуулж байгаа байгууллага, хот суурин газрын хүнсний болон барааны зах, Нийслэл Улаанбаатар хотын Сүхбаатарын талбайн Төрийн ордны нутаг дэвсгэрт хамаарах хэсэгт гэж хориглосноос гадна бусад хуулиар хориглох хүрээг өргөжүүлэн тусгасан байдаг. Тухайлбал, Монгол Улсын хилийн тухай хуулиар хилийн боомт, бүсэд, Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай хуулиар яаманд, Засгийн газрын агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиар агентлагт, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулиар хорих ангид, Төрийн ордны тухай хуулиар төрийн ордон, түүний нутаг дэвсгэрт хориглохоор тус тус заасан. Харин Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 37 дугаар тогтоолоор Төрийн ордны нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, заагийг Төрийн ордны баруун, зүүн талын хашаа болон Төрийн ордны хойд талын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн урд талын хашаа, Төрийн ёслол хүндэтгэлийн өргөө цогцолборын барилгын бүтээцийн урд хязгаараар тооцож багасган тогтоосон байдаг.

Хүний эрхийн олон улсын байгууллагуудын зөвлөмжид жагсаал, цуглаан хийхийг хориглох байршлыг хавтгайруулж тогтоох нь зохисгүй гэж үздэг байна. Гэхдээ дээрх хуулиар хориглосон байршилд дурдагдаагүй зарим байршлын тухай шинээр авч үзэх боломжтой. Тухайлбал, түүх, соёлын дурсгалт зүйл бүхий байршил, замын хөдөлгөөний зорчих хэсэг зэргийг судлан тусгаж, ийнхүү хуулийн шаардлагыг улс орныхоо нөхцөл байдалд тохируулан хэрэглэх нь зүйтэй байна. Өөрөөр хэлбэл, эдгээр байршилд жагсаал, цуглаан зохион байгуулах тохиолдолд эрх бүхий байгууллагад бүртгүүлсэн байх зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай. Харин эдгээрээс бусад байршилд зөвхөн мэдэгдэл хүргүүлснээр буюу хариу хүлээх шаардлагагүйгээр тайван хуран цуглах эрхээ хэрэгжүүлэх боломжтой гэж үзэж байна.

Түүнчлэн хориглох субъектээр нь авч үзвэл хуулиар Монгол Улсын иргэн, улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн улс төрийн нам, төрийн бус байгууллага жагсаал, цуглаан зохион байгуулах эрхтэй гэж тусгайлан тоочиж хүрээ хязгаарыг зааж өгсөн нь эдгээрээс бусад этгээдийг хориглох агуулгыг илэрхийлж байна. Мөн хуульд сэтгэцийн өвчтэй хүнийг хориглосон бөгөөд мөн бусад хуулиар хориглох этгээдийг тусгайлан заасан нь Төрийн албаны тухай хуулиар төрийн албан хаагчийг, Төрийн тусгай албаны тухай хуулиар төрийн тусгай албаны ажилтанг, Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиар цэргийн албан хаагчийн жагсаал, цуглаан хийх эрхийг хориглон, хязгаарласан байна. Ялангуяа Улсын Их Хурлаас 2017 онд баталж 2019 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсөн Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 39 дүгээр зүйлийн 39.1.14 дэх заалтад төрийн албан хаагчийг төрийн бодлого, үйл ажиллагааг эсэргүүцсэн аливаа жагсаал, цуглаанд оролцох, мэдээ, мэдээлэл тараахыг хориглосон байна. Энэ нь өмнө үйлчилж байсан 1994, 2002 оны Төрийн

албаны тухай хуульд байгаагүй зохицуулалт бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хуулиар олгогдсон эрх чөлөөг хязгаарласан зохицуулалт гэж үзэхээр болжээ.

Иймд дээрх субъектүүдэд тогтоосон хориглолт хязгаарлалтыг Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээнд нийцүүлэн дахин авч үзэх шаардлагатай.

5. Монгол Улс хүний эрх эрх чөлөөний асуудлаар нийт 48 гэрээ конвенцид нэгдэн орсон байдаг ч олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ хангалтгүй биелүүлж байгаа гэж Хүний эрхийн Үндэсний Комисс үзсэн байдаг. Цагдаа, хууль сахиулах байгууллагын алба хаагчид хүчин төгөлдөр хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлсний төлөө олон улсын гэрээ конвенцын өмнө буруутан болох учиргүй. Иймд цагдаагийн байгууллагаас жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөний мөн чанар, үүссэн зөрчлийг хэлэлцээний аргаар шийдвэрлэх ур чадварыг цагдаагийн алба хаагчдад төлөвшүүлэх нь зүйтэй. Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Цагдаагийн ерөнхий газар болон Европын аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллага хамтран жагсаал, цуглааны үед хууль сахиулахад хүний эрхийг хангах асуудлаар цагдаагийн сургагч багш нар бэлдэж, энэ чиглэлээр боловсруулсан гарын авлагыг практикт үр дүнтэй ашиглаж байгаа нь сайшаалтай.

Ийнхүү тайван жагсаал, цуглаан хийх эрхийн баталгааг хүний эрхийн аливаа зөрчилгүйгээр хангах шаардлагатай байна. Өөрөөр хэлбэл, хууль ёсоор тайван жагсаал, цуглаанд жагсагч болон цагдаа нарыг сөргөлдүүлэн тавих бус хамтран ажиллах, хоорондоо идэвхтэй харилцаатай байх, мэдээлэл солилцох, зөвлөх туслах харилцаатай байхыг дэмжих чиглэлээр эрх зүйн орчинг өөрчлөх шаардлагатай байна.

Ингэхдээ мэдэгдлийн тогтолцоог хэрэгжүүлэх, жагсаал, цуглааныг албадан тараахдаа эрх хэмжээг хэтрүүлэхгүй байх, жагсагчидтай тохирсон харилцаа үүсгэх, дэмжих-хамтрах-зохицуулах-хянах-сануулах-тараах-хүч хэрэглэх гэсэн дарааллыг баримтлах, Засаг даргын захирамжийг үндэслэн тараадгийг өөрчилж зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр эрх бүхий этгээд албадан тараах, түүнчлэн албадан тараах нөхцөл боломж буюу тодорхой хугацааны өмнө мэдэгдэх, албадан тараасны дараа энэ талаар олон нийтэд мэдээлэл өгөх зэрэг зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай байна.

6. Жагсаал, цуглаан түүнтэй холбоотой мэдээллийг ил тод байхад чиглэсэн арга хэмжээг тусгах шаардлагатай. Тухайлбал, жагсаал цуглааны үйл явц олон нийтэд нээлттэй, ил тод ялангуяа хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг сурвалжлах, оролцогчдын дуу хоолойгоо хүргэх газарт нь хүргүүлэх боломжийг хязгаарлахгүй байх нь зүйтэй.

7. Эрүүгийн хуульд хүний үзэл бодол, итгэл үнэмшлийн төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхгүй байхаар заасан байдаг. Засгийн газраас 2022 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд гамшгийн үеийн хорио цээрийн дэглэм зөрчсөн гэх үндэслэлээр жагсаал, цуглаан зохион байгуулах, оролцсон үед оногдуулж байгаа баривчлах шийтгэлийг хасаж боловсруулсан бөгөөд тус хуулийн төсөл болон Жагсаал,

цуглаан хийх журмын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг уялдуулах шаардлагатай.

8.Иргэд үзэл бодлоо илэрхийлэх нэг хэлбэр болох өлсгөлөнгийн зохицуулалт одоо үйлчилж байгаа практикт Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд, Эрүүл мэндийн сайд нарын хамтарсан тушаалаар баталсан “Албадан эмчлэх журам”-ын дагуу зохицуулж хэрэгжүүлж ирсэн. Энэ нь нэг талаар хүний үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг хүлээн зөвшөөрч байгаа ч нөгөө талаар тухайн этгээдийн эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах нь хүнлэг ёс, төрийн үйл ажиллагааны нэг хэлбэр байх учиртай. Гэвч дээрх журмыг батлах эрх хуулиар олгогдоогүй бөгөөд тус журмаар зохицуулж байгаа хүний эрхэд хязгаарлалт хийж байгаа уг харилцааг хуульд тодорхой тусгаж шийдвэрлэх нь зүйтэй байна.

9.Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуульд гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн хуулийн дагуу зохион байгуулагдаж байгаа жагсаал, цуглаанд зөвхөн оролцох эрхтэй байх зохицуулалт үйлчилж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван наймдугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт “Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлд заасан Монгол Улсын иргэний үндсэн эрх, эрх чөлөөг тус улсын нутаг дэвсгэрт байгаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнд эдлүүлэхдээ Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээнд заасан хүний салшгүй эрхээс бусад эрхийн хувьд үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журмыг хамгаалахын тулд хуулиар зохих хязгаарлал тогтоож болно.” гэж заасан. Даяарчлагдаж байгаа өнөө цагт гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүн өөрийн зөрчигдөж буй эрх, эрх чөлөө, ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор үзэл бодлоо илэрхийлэн тайван жагсаал, цуглаан санаачлах, зохион байгуулах эрх нь ардчилсан нийгмийг дээдэлдэг аль ч улсад нээлттэй байх учиртай. Харин тухайн гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнд хуулиар тодорхой шаардлага тавих замаар хэрэгжүүлэх боломжтой юм.

Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн нэрийг иргэдийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрхийг журамлах агуулгыг өөрчилж Жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөний тухай гэж боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа

Хуулийн төсөл нь 4 бүлэг 15 зүйлтэй байх бөгөөд дараах асуудлыг тусган боловсруулна.

Нэгдүгээр бүлэг.Нийтлэг үндэслэл хэсэгт хуулийн зорилт, Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хууль тогтоомж, үйлчлэх хүрээ, жагсаал, цуглааны үйл ажиллагаан дахь зарчим зэргийг тусгана.

Хоёрдугаар бүлэг.Цуглааны талаарх нэр томъёоны тайлбар, цуглааны хэлбэрүүд, жагсаал, цуглаан хийх эрхийн баталгаа, жагсаал, цуглаан зохион

байгуулах, оролцох үйл ажиллагаа, жагсаал, цуглаан зохион байгуулах, түүнд оролцох эрхийн баталгааны талаар тусгана.

Гуравдугаар бүлэг. Жагсаал, цуглаан зохион байгуулах хязгаарлалт буюу жагсаал, цуглаан хийхийг хориглох газар, зорилго, агуулга, жагсаал, цуглааны бүртгэл болон бусад хязгаарлалт, зохион байгуулахад мэдэгдэх үйл ажиллагааны зохицуулалт, зохион байгуулагч болон оролцогчийн үүргийг тусгана.

Дөрөвдүгээр бүлэг. Оролцогчийн аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн дэг журмыг хангуулах, жагсаал, цуглаан, түүнд оролцогчдыг хамгаалах, эрх бүхий этгээдээс хариу үзүүлэх, албадан тараах, жагсаал зохион байгуулах үйл явц, нээлттэй ил тод байх.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал болон Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактад заасан иргэдийн тайван хуран цуглах эрх бүрэн хангагдагдаж, зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр энэхүү эрхийг хязгаарлах зохицуулалт баталгаажна.

Цуглааны хэлбэрүүдийг хүлээн зөвшөөрнө. Жагсаал, цуглааны хориглолт, хязгаарлалтын хүрээ хязгаар тодорхой болно. Хуульд зааснаас бусад аливаа хэлбэр, тухайлбал, захиргааны хэм хэмжээний актаар хязгаарлах боломжгүй болно.

Жагсаал, цуглаан зохион байгуулахад зөвшөөрлийн тогтолцоо үйлчилж байгаа байдал хязгаарлагдаж, зөвхөн онцгой нөхцөл байдал, зайлшгүй хориглох цөөн тохиолдлоос бусад тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэл хүргүүлснээр жагсаал, цуглаан зохион байгуулах боломж бүрдэнэ.

Цагдаагийн байгууллагаас олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн дэг журмыг сахиулахдаа хүний эрхийн зөрчил гаргахгүй байх, хууль ёсоор тайван жагсаал, цуглаанд жагсагч болон цагдаа хамтран ажиллах, хоорондоо идэвхтэй харилцаатай байх, мэдээлэл солилцох, зөвлөн туслах нөхцөл бүрдэнэ.

Дөрөв. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулна.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Онц байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Дайны байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Дотоодын цэргийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт

оруулах тухай, Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслүүдийг тус тус боловсруулна.

---oOo---